OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeusyksikkö
LsN Heini Färkkilä

27.5.2024

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kasvinsuojeluaineista annetun lain ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 43/2024 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikko-asiassa. Esityksessä ehdotetaan EU:n ns. valvonta-asetuksen edellyttämiä täydentäviä säännöksiä. Lisäksi lakiin ehdotetaan eräitä uusia hallinnollisia seuraamuksia, joissa olisi osin kyse seuraamuslajin siirtämisestä rikosoikeuden järjestelmästä hallinnolliseen.

Oikeusministeriö on antanut esitysluonnoksesta sen valmisteluvaiheessa lausunnon, jossa tarkasteltiin esitysluonnosta eräin osin, erityisesti seuraamusmaksuja, julkisen hallintotehtävän hoitamista sekä rekisteröinnin, hyväksymisten ja lupien peruuttamista. Näiltä osin oikeusministeriöllä ei ole lausuttavaa esityksestä. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota vielä erityisesti henkilötietojen suojaa koskevaan sääntelyyn.

Esityksen suhteesta perustuslakiin

Koska esitys on lähetetty myös eduskunnan perustuslakivaliokuntaan, jonka on annettava lausuntonsa maa- ja metsätalousvaliokunnalle, esityksen perustuslainmukaisuus (erit. PL 10.1 ja 10.3 §, 12 §, 8 § ja 124 §) tulee arvioiduksi perustuslakivaliokunnan aikanaan antamassa lausunnossa, minkä vuoksi ehdotuksen suhdetta perustuslakiin ei tässä lausunnossa tarkemmin käsitellä. Perusteluiden mukaan, koska esitys sisältää periaatteellisia kysymyksiä sananvapauden rajoittamisesta, hallitus pitää suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi esityksestä lausunnon.

Eduskunta on käsitellyt mainitun valvonta-asetuksen edellyttämiä täydentäviä säännösehdotuksia aikaisemmin useampaan otteeseen, esimerkiksi.

- sivutuotelainsäädäntö HE 89/2022 vp, PeVL 51/2022 vp, MmVM 13/2022 vp
- elintarvikelaki HE 36/2019 vp, PeVL 6/2019 vp, MmVM 4/2019 vp
- laki luonnonmukaisesta tuotannosta HE 193/2021 vp, MmVM 17/2021 vp
- rehulaki HE 200/2020 vp, MmVM 13/2020 vp

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt **internetsivuston tai sen osan sulkemista** elintarvikelakia koskevassa lausunnossaan PeVL 6/2019 vp. Valiokunta katsoi, että kynnystä internetsivuston tai sen osan sulkemiselle tuli korottaa ja sääntelyä tuli porrastaa (koko sivusto vai sen osa). Valiokunnan lausunnon perusteella sääntelyä täsmennettiin maa- ja metsätalousvaliokunnassa. Nyt

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

kasvinsuojeluaineista annettuun lakiin ehdotettu säännös vastaa voimassa olevan elintarvikelain 63 §:ää.

Myös nyt ehdotettua vastaavaa sääntelyä **rikkomuksesta ilmoittajan henkilöllisyyden suojaamisesta** on käsitelty perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 51/2022 vp. Sääntely on merkityksellistä perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetyn julkisuusperiaatteen kannalta. Perustuslakivaliokunta piti pyrkimystä suojata ilmoittajan henkilöllisyyttä hyväksyttävänä perusteena rajoittaa julkisuutta, mutta kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että ehdotettu sääntely muistuttaa paljolti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdassa salassapidosta säädettyä, minkä vuoksi maa- ja metsätalousvaliokunnan tuli vielä tarkoin harkita ehdotetun erityissäännöksen tarvetta. Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 13/2022 vp) omaksuttu muotoilu vastaa nyt ehdotettua säännöstä.

Perustuslakivaliokunta on useasti – ja myös edellä mainituissa lausunnoissaan – käsitellyt valvontatyyppisten tarkastusten kohdalla sääntelyn suhdetta perustuslain 10 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä **kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä**. Esityksessä ei ole käsitelty ehdotettua 30 §:n 1 momenttia, jossa ehdotetaan viitattavaksi valvonta-asetuksen tarkastusta koskeviin säännöksiin, suhteessa PL 10.3 §:ään. Voimassa oleva 30 §:n 2 momentti rajaa sitä, missä tilanteissa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa saa toimittaa tarkastuksen. Jää jossain määrin epäselväksi, onko tarkoituksena, että voimassa oleva rajaus koskee myös valvonta-asetuksen edellyttämiä tarkastuksia vai laajenisiko mahdollisuus kotirauhan suojan piiriin kohdistettavien tarkastusten suorittamiseen valvonta-asetuksen myötä (kuten sivutuotelain 50 §:n 1 ja 5 mom.)? Perustuslakivaliokunta on sivutuotelakia käsitellessään todennut, että kotirauhan piiriin ulottuva tarkastus pelkän sakonuhkaisten säännösten rikkomista koskevan epäilyn perusteella ei ollut oikeasuhtaista eikä sopusoinnussa PL 10.3 §:n kanssa (PeVL 51/2022 vp, kohta 9). Maa- ja metsätalousvaliokunta poisti perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta viittauksen sivutuotelain sakonuhkaisiin rikkomuksiin. Vastaavasti kuin perustuslakivaliokunnan tarkastelemassa sivutuotelakiehdotuksessa, nyt käsiteltävänä olevassa laissa tarkastukset pysyväisluonteisen asumisen piiriin ovat mahdollisia myös epäiltäessä sakonuhkaisia tekoja (voimassa olevat 30 §:n 3 mom. ja 41 §), vaikka 41 §:stä ehdotetaan siirrettäväksi tekoja 40 a §:n seuraamusmaksujen alle. Mainitun lausunnon perusteella 30 §:n nykyinen 3 momentti (jatkossa 4 mom.) ei siten lähtökohtaisesta vaikuta yhteensopivalta PL 10.3 §:ää koskevan lausuntokäytännön kanssa. Perustuslakivaliokunta arvioinee ehdotetun sääntelyn suhdetta PL 10.3 §:ään.

Samassa pykälässä (30.4 §) säädettäväksi ehdotettu **näytteiden tilaaminen tunnistautumatta** vastaa pitkälti perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella aiemmin säädettyä elintarvikelain sääntelyä sekä esim. luonnonmukaisesta tuotannosta annetussa laissa säädettyä.

Henkilötietojen suoja ja julkiset tietopalvelut

Oikeusministeriö esitti lausuntokierroksella olleeseen hallituksen esityksen luonnokseen huomioita, jotka koskivat henkilötietojen suojaa. Keskeisimmät huomiot koskivat kasvinsuojeluaineista annettuun lakiin ehdotettua 35 a §:ää. Oikeusministeriö suhtautui kriittisesti ylimääräisten henkilötietojen julkaisemiseen, vaikka se tapahtuisi henkilön suostumuksella. Erityisesti **kotiosoitteen julkaisemisen tarvetta** olisi edelleen syytä arvioida tarkemmin, huomioiden, että siihen voi liittyä yksityiselämän suojaan kohdistuvia riskejä tai väärinkäytösriskejä. Kotiosoitteen (ja henkilötunnuksen) luovuttamista on usein rajoitettu sellaisten rekisterien osalta, joista jokaisella on oikeus saada tieto.

Ehdotetun 35 a §:n 2 momentin mukaan Turvallisuus- ja kemikaalivirasto julkaisee ja ylläpitää yleisesti saatavilla olevaa luetteloa koulutuksen järjestäjistä, tutkinnon järjestäjistä ja kasvinsuojeluaineiden levitysvälineiden testaajista. Luettelossa julkaistaisiin suostumuksella henkilön nimi, osoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero. Ehdotetun 3 momentin mukaan luettelosta tietoja voi hakea ainoastaan yksittäisinä hakuina käyttäen hakuperusteena rekisteröidyn nimeä tai paikkakuntaa. Rajaus yksittäisiin hakuihin on oleellinen sen varmistamiseksi, että sääntely täyttää perustuslain tulkintakäytännöstä ilmenevät vaatimukset julkisesta tietopalvelusta säätämiselle (esityksen s. 47–48, lisäksi vrt. 35 c §, jossa hakuperusteina ovat rekisteröidyn nimi tai tunnistenumero). Ehdotetun 35 a §:n 3 momentin osalta olisi syytä selvittää, **merkitsisikö paikkakunnan perusteella tapahtuva haku massaluonteista hakua** (vrt. PeVL 17/2018 vp). Vaikuttaa siltä, että paikkakuntaan perustuva hakukriteeri mahdollistaisi hyvinkin laajojen rekisterien julkaisemisen, minkä vuoksi voidaan arvioida, että hakukriteerit jäävät perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioiden väljiksi.

Ehdotetun 35 c §:n 1 ja 2 momentin osalta lisäksi on epäselvää, millä tavalla ne toimivat yhteen silloin, kun julkisessa tietopalvelussa hakuperusteena on henkilön nimi, ja luovutettava tieto on tutkinnon suorittaneen nimi.